

П. РАБІНОВИЧ

*професор кафедри теорії та філософії права
Львівського національного університету
імені Івана Франка, доктор юридичних наук,
академік НАПрН України*

С. ЦЕБЕНКО

*асистент кафедри історії держави і права
Інституту права і психології Національного
університету «Львівська політехніка»,
кандидат юридичних наук*

УДК [340.12:271.2-284]:341.231.14

Права людини у сучасній православній інтерпретації (у світлі міжнародних стандартів)

Стаття присвячена дослідженню особливостей інтерпретації прав людини в сучасних доктринах православ'я в порівнянні з міжнародними стандартами цих прав. Такі особливості виокремлюються стосовно розуміння деяких прав людини (права на життя, на свободу совісті (на вибір світогляду), на свободу слова, на створення сім'ї, на власність, на працю, на гідну оплату праці, на відпочинок) згідно з положеннями, що містяться в сучасних джерелах соціальних доктрин православ'я. Ці положення порівнюються з міжнародними стандартами зазначених прав, у результаті виявляються їх однакові й відмінні риси.

Ключові слова: права людини, міжнародні стандарти прав людини, православ'я, гідність людини, свобода людини, право на життя, право на свободу совісті (право на вибір світогляду), право на свободу слова, право на створення сім'ї, право на власність, право на працю, право на гідну оплату праці, право на відпочинок.

Вступні зауваги. Останнім часом неабияка значущість проблеми прав людини ні в кого не викликає сумнівів. Демократична світова спільнота почала приділяти особливу увагу цій проблемі після проголошення у 1948 р. Загальної декларації прав людини.

Ця проблема, незмінно залишаючись політико-правовою, не могла не набути й релігійно-філософського звучання, оскільки основні світові релігії у своїх соціальних вченнях висловлюють, так чи інакше, своє ставлення і до прав людини. Першою – ще у ХІХ ст. – таку доктрину почала формувати Католицька Церква. А наприкінці ХХ ст. на ці питання стали звертати увагу і православні церкви. Слід погодитись із Д. Вовком у тому, що без аналізу доктринальних положень та практики певних релігій неможливо досягнути об'єктивності в питанні релігійного впливу на право [1, с. 7].

В Україні, як відомо, більшість населення здавна сповідує православ'я. Проте лише за останні 15 років православні церкви ухвалили низку документів, спеціально присвячених означеній проблемі. Ці документи ухвалені, зокрема, Українськими, Російською, Константинопольською та деякими іншими помісними православними церквами. На особливу увагу заслуговують, гадаємо, «Основи соціальної концепції Української Православної Церкви» 2002 р. [2], «Основи вчення Російської Православної Церкви про гідність, свободу і права людини» 2008 р. [3], Декларація Ювілейного Помісного Собору Української Православної Церкви Київського Патріархату «Церква і світ на початку третього

тисячоліття» 2001 р. [4]. Позиція Константинопольської Православної Церкви висвітлена у працях Вселенського Патріарха Варфоломея [5].

Звісно, у секуляризованому суспільстві релігійні норми так чи інакше впливають на формування правової системи держави, а деякі з них можуть бути санкціоновані державою. У такий спосіб відбувається вплив релігійної традиції на правову [1, с. 5, 13].

Дослідження окремих питань православної інтерпретації прав людини здійснювались деякими вітчизняними фахівцями із загальної теорії держави і права, зокрема І. Бальжик, Д. Вовком, С. Добрянським, Г. Друзенком, О. Львовою, С. Місевичем, І. Оборотовим, О. Панкевичем, С. Рабіновичем, Н. Штурмак, Л. Ярмол. Торкались цих питань і деякі вітчизняні релігієзнавці: М. Бабій, С. Здіорук, А. Колодний, О. Саган, Л. Филипович, Ю. Чорноморець. У працях зазначених авторів було проаналізовано насамперед такі питання, як-от: основні релігійні підходи до праворозуміння та до проблем прав людини; релігійний вимір правових цінностей; вплив християнства на становлення концепції прав людини; право на свободу віросповідання; гідність і свобода у християнській антропології.

З огляду на це у пропонованій статті проаналізуємо православну інтерпретацію основоположних прав людини у порівнянні з відповідними міжнародними стандартами – задля виявлення у них однакових і відмінних рис. Адже ці церкви звертають увагу на те, що найважливішими міжнародними актами, на які потрібно спиратись, з'ясовуючи зміст прав людини, є Загальна деклара-

ція прав людини 1948 р. й Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (При цьому таке порівняння стосуватиметься лише тих основоположних прав людини, які так чи інакше згадуються у документах православних церков).

Сучасне православ'я загалом позитивно ставиться до інституту прав людини, підтримуючи положення міжнародних стандартів про те, що всі права людини є універсальними, неподільними і взаємопов'язаними між собою, та звертаючи увагу на те, що всім людям слід демократичними методами забезпечувати їхні основоположні права [3; 6].

Водночас є й деякі розбіжності між православною інтерпретацією прав людини та їх міжнародними стандартами.

По-перше, ці стандарти є морально (а почасти й юридично) обов'язковими для всіх суб'єктів суспільного життя в межах території, на яку поширюється суверенітет держави; тоді як акти, що ухвалюються православними церквами, та їх положення щодо прав людини є морально-релігійно обов'язковими лише для тих осіб, котрі сповідують православ'я.

По-друге, у православній традиції однією зі слабких сторін інституту прав людини вважають його розвиток начебто без урахування моральних норм, встановлених у православ'ї.

По-третє, згідно з православною традицією реалізація людиною будь-якого свого права має бути узгоджена з християнськими моральними приписами, а певні важливі питання (зокрема, фіксація факту народження, укладення шлюбу) держава не повинна врегулювати всупереч таким приписам.

По-четверте, у міжнародно-правових актах вихідними та найважливішими визнаються індивідуальні права людини. Фактично такої ж позиції дотримуються, скажімо, Константинопольська, Грецька й Американська помісні православні церкви, вважаючи, що кожній людині на Землі необхідно забезпечити ті індивідуальні свободи, які закріплені в міжнародних актах [5, с. 242, 308; 7, с. 244–246]. З погляду ж Російської Православної Церкви, хоча усі права людини є рівнозначно важливими та неподільними, вони, однак, потрібні людині для того, щоб вона виконувала той чи інший обов'язок (перед Богом, народом й іншими людськими спільнотами), а тому – вважає ця Церква – небезпечним є тлумачення індивідуальних прав як найвищої й універсальної основи суспільного життя [3].

По-п'яте, доктрини православ'я – на відміну від міжнародних стандартів – зазвичай не торкаються питань соціальних механізмів реалізації та захисту прав людини.

Певні відмінності спостерігаються також у неоднозначній інтерпретації деяких праволюдських проблем.

Отож розглянемо – в зазначеному аспекті – низку фізичних (вітальних) політичних і соціально-економічних прав людини¹.

Гідність і свобода людини. Фундаментальними властивостями людини, на яких ґрунтується й інститут основоположних прав, є її гідність та свобода. У православ'ї вони розглядаються

¹ Послідовність висвітлення тут цих прав відповідає порядку їх характеристики в «Основах вчення Російської Православної Церкви про гідність, свободу і права людини» (2008 р.).

як дар Божий та пов'язуються із християнським розумінням богоподібності людини [8, с. 41]. Згідно ж із міжнародно-правовими актами, гідність притаманна усім людям, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей, тобто антропологічно – вже від самого факту їх народження у суспільстві, і не залежить ні від кого і ні від чого. І взаємовідносини між людьми повинні будуватися на повазі до гідності кожного. Отже, у цьому питанні відмінність полягає в тому, що відповідно до міжнародних стандартів гідність людини виникає з моменту її народження (лише в силу того, що вона є людиною) [6, ст. 1], натомість у православ'ї вважається, що така гідність дарована людині Богом – з огляду на те, що вона створена за його образом і подобою. Ця гідність має доповнюватися ще й тією її (гідності) частиною, яка формується у людини внаслідок її праведного життя (негідним вважається життя в гріху, коли вибір робиться на користь зла) [2; 3].

Слід звернути увагу і на те, що міжнародно-правові акти більш детально регулюють питання людської гідності, ніж це представлено у сучасних православних доктринах (зокрема, у них – на відміну від згаданих актів – не відображені положення про: можливість здійснювати економічні, соціальні й культурні права і право на соціальне забезпечення для підтримання саме гідності людини та її вільного розвитку; право здобувати освіту, спрямовану також на усвідомлення гідності людини; право на гуманне ставлення й на повагу гідності кожної людини – навіть у разі її затримання, взяття під варту чи позбавлення волі) [6].

Що ж до свободи людини, то у православної традиції її розглянуто у двох формах: 1) свобода волі (свобода від зла, свобода в добрі), яка досягається життям згідно із заповідями Божими та є абсолютною, оскільки дарована Богом і не може бути ніким відібрана, і 2) свобода вибору між добром і злом, яку можна втратити, якщо свій вибір людина робить на користь зла та використовує її на шкоду собі й оточенню [8, с. 46; 9, с. 220].

Порівнюючи православну інтерпретацію свободи людини та відповідні міжнародні стандарти, слід зазначити, що у них однаковим положенням є те, що людина може реалізувати свою свободу тільки відповідно до моральних норм (щоправда, у православ'ї йдеться про обмеження свободи моральними нормами, а в міжнародно-правових стандартах передбачається можливість обмеження свободи задля «задоволення справедливих вимог моралі») [10, с. 670]. Відмінність же впливає з того, що у православ'ї свобода людини розглядається як дар Божий та пов'язується, як зазначалось, із християнським розумінням богоподібності людини, а не з її основоположними правами; тоді як у міжнародних стандартах ця свобода поєднується передусім із правами людини, з її вільним вибором можливостей їх реалізації.

Право на життя. Йдеться, насамперед, про те, що вважати моментом початку людського життя та моментом його закінчення. Так, у православ'ї застуджується будь-який аборт, оскільки він вважається різновидом вбивства; тоді як у міжнародно-правових документах допускається зокрема право держави передбачати певні можливос-

ті здійснення медичного втручання задля припинення вагітності (з метою встановлення справедливого балансу між правами жінок та правами ще ненароджених дітей) (про це зазначено, зокрема, у рішенні Європейського суду з прав людини у справі «А. В. і С. проти Ірландії» («А. В. and C. v. Ireland») від 16 грудня 2010 р.) [2; 3; 11]. У зв'язку з цим, враховуючи практику деяких європейських держав, усе ж варто закріпити в законодавстві України норму про обов'язковість проходження вагітною жінкою консультації у психолога перед тим як вона остаточно вирішуватиме питання про переривання вагітності.

Розбіжність у цьому питанні полягає й у тому, що в православ'ї категорично засуджується екстракорпоральне (зовнішнє) запліднення жіночої яйцеклітини (зокрема, запліднення «ін вітро») і практика сурогатного материнства; натомість на законодавчому рівні різних держав це питання не має однозначної відповіді (так, в Україні сурогатне материнство є дозволеним; навіть створені спеціалізовані медичні клініки, які пропонують специфічні послуги); крім того у православ'ї зустрічаємо лише засудження, а в міжнародних всесвітніх та європейських актах – заборону умисних вбивств та смертної кари.

Щодо права людини померти в природний спосіб, то православ'я, засуджуючи будь-які форми раптового, жорсткого чи насильного позбавлення життя, визнає, що ці факти мають місце особливо під час війни, терактів чи інших ситуацій, коли люди позбавляються багатьох основоположних прав. Отже, православ'я закликає припинити во-

рожнечу і встановити в усьому світі мир із релігійного погляду, тобто мир, який здобуто у ненасильницький спосіб – через досягнення справедливості, свободи і процвітання народів. У православ'ї вважається, що основним обов'язком держави – як у мирний час, так і під час міжнародних, політичних, економічних чи соціальних конфліктів – є передусім захист людського життя [12, с. 12–13].

Для України нині питання війни і миру (зокрема, забезпечення прав людини у воєнний час) є одними з найбільш важливих, оскільки вже більше року фактично відбувається військове вторгнення Російської Федерації на нашу територію. Різні православні церкви України продемонстрували узгоджену позицію з означених питань. Зокрема, у Зверненні Всеукраїнської ради церков і релігійних організацій наголошувалося на тому, що «введення військових сил іншої держави на територію України є загрозою не тільки для нашої країни, але й для миру та спокою на Європейському континенті загалом» [13].

Право на свободу совісті (на вибір світогляду). Щодо деяких питань стосовно свободи совісті простежується розходження між православною інтерпретацією цього права та відповідними міжнародними стандартами. Відмінність полягає в тому, що згідно з міжнародними стандартами відносини між державою і церквою повинні будуватися за принципом нейтралітету держави щодо релігії та рівності перед законом усіх конфесій [10, с. 608–615]; а у православ'ї вважається неприпустимим визнання (зокрема, й державою) «однаково істинними» всіх віросповідань.

У зв'язку з цим є розбіжності в державних і церковно-православних позиціях щодо можливості реєстрації релігійних організацій, оскільки на міжнародному рівні визнано, що держава зобов'язана зареєструвати будь-які такі організації, котрі відповідають встановленим законодавчим вимогам. Наприклад, Страсбурзький суд у рішенні у справі «Святий синод Православної Церкви Болгарії проти Болгарії» («Holy Synod of the Bulgarian Orthodox Church (Metropolitan Inokentiy) v. Bulgaria») від 22 січня 2009 р. підтримав позицію позивачів, вказавши, що Болгарія порушила проти так званого «Альтернативного Синоду», очолюваного митрополитом Інокентієм (Петровим), ст. 9 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, у якій йдеться про релігійну свободу, оскільки наділила особливим статусом Болгарську Православну Церкву. Це рішення розкритикували Синод Болгарської Православної Церкви та Патріарх Московський і всієї Русі Кирило, розцінивши його як втручання у внутрішні справи релігійної організації і вказавши на те, що Європейський суд з прав людини виходить лише з принципу рівності всіх і в усьому і не бере до уваги внутрішні правила життя православної церкви [14].

Окрім того, міжнародними стандартами допускається можливість обмеження реалізації права на свободу світогляду та віросповідання в певних випадках (в інтересах національної безпеки, охорони громадського порядку, здоров'я, моралі, забезпечення захисту прав і свобод інших людей), а у православних доктринах це питання оминається.

Стосовно реалізації свободи совісті, то на законодавчому рівні варто: 1) врегулювати можливість участі священників у державних церемоніях (при цьому не надаючи переваги жодній конфесії та враховуючи принцип рівності всіх конфесій перед законом); 2) запровадити конкретні санкції за порушення законодавчих норм, котрі передбачають можливість проведення богослужінь та релігійних обрядів у лікарнях, місцях позбавлення волі тощо на прохання осіб, котрі там перебувають.

Право на свободу слова. Це право також згадується у документах православ'я. Відповідно до православної традиції, збирання і поширення особистої інформації має відбуватися лише за згодою особи, за винятком певних обставин (захист батьківщини чи охорона прав та свобод інших людей), а обмеженню повинна піддаватися неправдива інформація про життя й особливості релігійних громад та народів, яка ображає релігійні чи національні почуття і негативно впливає на людей [2; 3]. Міжнародні стандарти також передбачають можливість обмеження права на поширення інформації (зادля охорони державної безпеки, територіальної цілісності, громадського порядку тощо) за умови виникнення такої потреби в демократичному суспільстві, проте дозволяють поширення інформації, здобутої законним шляхом, незалежно від її змісту та способу отримання [6; 10, с. 619–621].

Право людини на створення сім'ї. Порівнюючи положення сучасних православних доктрин із міжнародними стандартами щодо цього права, можна констатувати, що спільним між ними

є те, що як одні, так і другі, визначають певні умови для укладення шлюбу; причому деякі з цих умов збігаються (наприклад, відсутність кровного споріднення), а інші – відрізняються (наприклад, вимога спільності віри подружжя). Крім того, у міжнародних стандартах не передбачено підстав для розірвання шлюбу; натомість православ'я дає перелік таких підстав, за яких можливим є так зване «церковне розлучення». Також у міжнародних стандартах немає обмежень щодо можливості вступу людини у другий чи наступні шлюби. Православ'я ж це обмежує трьома шлюбами – причому за умови, що особа була вдівцем або отримала уневажнення шлюбу. Слід звернути увагу і на те, що у православ'ї засуджуються такі явища, як дошлюбні статеві стосунки, а також «цивільний шлюб», шлюбний договір та розлучення. Крім того, православ'я негативно ставиться до так званих «ігор у сім'ю», до явищ гомосексуалізму та транссексуалізму, до існування порнографії та проституції [2; 4; 12, с. 14]. А усі ці питання законодавчо врегульовані в різних країнах світу, як відомо, неоднаково.

Соціальні та економічні права. Деякі з них також згадуються у документах православ'я.

Зокрема, православ'я схвалює добровільну відмову від приватної власності у вигляді пожертв, благодійництва чи надання допомоги ближньому. У міжнародних стандартах заборони таких дій, звісно, немає. Відмітні ж риси між православною інтерпретацією цих прав людини та їх міжнародними стандартами полягають, зокрема, у такому.

По-перше, право власності відповідно до міжнародних стандартів належить власникові майна; згідно ж із православною традицією – лише Бог є власником Землі та всього майна, а людина є тільки розумним управителем його. У православ'ї засуджується будь-яке відібрання права власності, окрім випадку, коли конфіскація майна здійснюється на підставі закону, в інтересах більшості людей та з відповідною справедливою компенсацією.

По-друге, держава, закріплюючи відповідний міжнародний стандарт права на працю, розглядає його як індивідуальне право людини; натомість у православної традиції праця вважається обов'язком перед Богом та людьми. Цікавим є поділ праці – з позиції РПЦ – на: богоугодну (чесну, справедливу) та небогоугодну (несправедливу), спрямовану на будь-яке надлишкове споживання.

По-третє, як і держава, православ'я визнає право на відпочинок та право на участь у профспілкових організаціях; щоправда, профспілки, згідно з православною традицією, не варто ділити за ознакою належності до тієї чи іншої конфесії чи релігії (скажімо, на християнські та нехристиянські).

По-четверте, православ'я засуджує не виплату заробітної плати, неповагу до чужої праці, свідоме позбавлення людини можливості забезпечити своє прожиття; однак у ньому оминається увагою чимало проблемних питань, зокрема, стосовно прав працівників на участь у страйку, на безпечні для життя і здоров'я умови праці, на оскарження в суді власного незаконного звільнення [2; 3; 4; 5, с. 201–209, 261–280; 6; 10, с. 965–968].

Основні висновки. Вони (враховуючи і попередні наші розвідки з досліджуваної проблематики [12; 15]), полягають у такому.

По-перше, останніми десятиріччями православні церкви вперше у своїй історії звернулися саме до проблематики прав людини та надали їм здебільшого позитивну морально-релігійну оцінку. І в своїх чинних документах із цих питань вони висловили досить конкретні рекомендації щодо того, які права потрібно захищати першочергово.

По-друге, деякі положення сучасних помісних православних церков з проблематики прав людини не завжди змістовно збігаються між собою. Це, радше за все, пояснюється впливом на

них конкретно-історичних особливостей виникнення, існування і розвитку тих суспільств, у яких такі церкви функціонують.

По-третє, стосовно деяких основних положень прав людини положення сучасних православних доктрин дещо суперечать відповідним міжнародним стандартам. Ці розбіжності зумовлені передусім фундаментальними засадами цієї релігії, які донині інтерпретуються певними православними церквами ортодоксально-консервативно. А оскільки такий надто консервативний підхід спричинений самими фундаментальними, «аксіоматичними» засадами православної релігії, тому колізії такого ґатунку неминуче відтворюватимуться й надалі.

Список використаних джерел

1. Вовк Д. А. Религиозная традиция в праве: общетеоретическая характеристика / Д. А. Вовк // Вестн. Самар. гуманит. акад. Серия «Право». – 2013. – № 2 (14). – С. 3–17.
2. Основи соціальної концепції Української Православної Церкви [Електронний ресурс]. – К. : Інформ.-вид. центр УПЦ, 2002. – 80 с. – Режим доступу: bogoslov-club.org.ua/?p=1698#more-1698.
3. Основы учения Русской Православной Церкви о достоинстве, свободе и правах человека [Електронний ресурс] : (документ прийнято на пленарному засіданні Архієрейського Собора Русської Православної Церкви ; 26 июня 2008 г.). – Режим доступу: <http://www.patriarchia.ru/db/text/428616.html>.
4. Церква і світ на початку третього тисячоліття [Електронний ресурс] : Декларація Ювілейного помісного собору Української Православної Церкви Київського Патріархату, присвяч. святкуванню 2000-ліття Різдва Христового 2001 р. – Режим доступу: http://old.risu.org.ua/ukr/resources/religdoc/uoskr_doc/uoskr_socdoc.
5. Варфоломей. Приобщение к таинству: Православие в третьем тысячелетии / Варфоломей, Всевятейший Вселенский Патриарх. – М. : Эксмо, 2008. – 368 с.
6. Загальна декларація прав людини [Електронний ресурс] : прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
7. Стенлі С. Гаракас. Права людини з перспективи східного православ'я / Гаракас С. Стенлі // Релігійна свобода і права людини : Богословські аспекти [у 2 т.]. – Л. : Свічадо, 2000. – Т. 1. – С. 234–248.
8. Булеков Ф. Межхристианская дискуссия по вопросу о правах человека / Филарет Булеков, игумен // Церковь и время : науч.-богослов. и церковно-обществ. журн. – 2009. – № 3 (48). – С. 35–57.
9. Оборотов І. Г. Канонічна правосуб'єктність: сутність і елементи / І. Г. Оборотов // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. – Миколаїв : Іліон, 2009. – Вип. 38. – С. 217–226.

10. Сальвіа де М. Прецеденты Европейского суда по правам человека. Руководящие принципы судебной практики, относящиеся к Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод: судебная практика с 1960 по 2002 г. / М. де Сальвіа. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2004. – 1071 с.
11. А. Б. и С. против Ирландии № 25579/05, 16 декабря 2010 г. : обзор решений [Электронный ресурс] : (17 янв. 2011 г.). – Режим доступа: <http://hr-lawyers.org/index.php?id=1295278691>.
12. Цебенко С. Б. Права людини у сучасних доктринах православ'я у світлі міжнародних стандартів (загальнотеоретична характеристика) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Цебенко Соломія Богданівна ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. – Л., 2013. – 20 с.
13. Заява Всеукраїнської ради церков і релігійних організацій у зв'язку з рішенням Ради Федерації Федерального Зібрання Російської Федерації від 1 берез. 2014 року [Електронний ресурс] (2 берез. 2014 р.). – Режим доступа: <http://vrciro.org.ua/ua/statements/380-council-of-churches-statement-on-decision-of-russian-military-invasion>.
14. Комюніке Секретаря Європейського суду з прав людини стосовно рішення у справі «Святий Синод Православної Церкви Болгарії» : від 22 січ. 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/SO5622.html.
15. Рабінович П. Основоположні права людини: сучасні позиції православних церков Росії та України / П. Рабінович // Вісн. Акад. прав. наук України. – 2010. – № 3 (62). – С. 3–12.

Стаття надійшла до редакції 15.06.2015.

Рабинович П., Цебенко С. Права человека в современной православной интерпретации (в свете международных стандартов)

Статья посвящена исследованию особенностей интерпретации прав человека в современных доктринах православия в сравнении с соответствующими международными стандартами. Такие особенности выделяются относительно понимания некоторых прав человека (права на жизнь, на свободу совести (на выбор мировоззрения), на свободу слова, на создание семьи, на собственность, на труд, на достойную оплату труда, на отдых) в соответствии с положениями, содержащимися в современных источниках социальных доктрин православия. Эти положения сравниваются с международными стандартами данных прав и в результате выявляются одинаковые и отличительные их особенности.

Ключевые слова: права человека, международные стандарты прав человека, православие, достоинство человека, свобода человека, право на жизнь, право на свободу совести (право на выбор мировоззрения), право на свободу слова, право на создание семьи, право на собственность, право на труд, право на достойную оплату труда, право на отдых.

Rabinovych P., Tsebenko S. Human Rights in the Modern Orthodox Interpretation (in the Light of International Standards)

The problem of human rights, invariably remaining the political and legal one, has got the religious and philosophical sounds. The research of some problems of the orthodox interpretation of human rights was done, in particular, by I. Balzik, D. Vovk, S. Dobryansky, G. Druzenko, O. Lvova, S. Misevych, I. Oborotov, O. Pankevych.

The article is dedicated to the research of peculiarities of the interpretation of human rights in the modern orthodox doctrines in the comparison with international standards of such rights. These peculiarities are presented with regard to understanding some human rights (the right for life, the rights of freedom of worship (world-outlook choice), freedom of speech, family creation, property, labour, deserved earnings, rest) according to theses which are included in the modern sources of the social orthodox doctrines.

These theses are compared with the international standards of these rights, their identical and different features appear as the result of this comparison. In particular, among the identical

features there are the following statements: all human rights are universal, inseparable and inter-related; all people should provide their founding rights with the democratic methods. The differences are connected with the complicated interpretation of some existential problems, such as the problem of the moment of the beginning of a human life (questions of abortion, extracorporeal impregnation) and the moment of its end (the question of euthanasia), the problem of marriage contract, the right of every person to give up the fulfilling of some duty because of his own religious belief.

As the result of the research gives the following theoretical conclusions.

For the last decades the orthodox churches directly paid their attention to the human rights problems. It was done for the first time in their history. The churches gave these problems mainly the positive moral religious appreciation. In their acting documents connected with these problems the churches gave quite concrete recommendations which rights need to be defended in the first instance.

Some theses of modern local orthodox churches concerning human rights problems not always coincide in their content. Most surely, it is explained by the influence of specific historical peculiarities of their appearance and existence as well as the development of those societies in which such churches function.

The theses of modern orthodox doctrines about some founding human rights somehow contradict corresponding international standards. These divergences are conditioned first of all by the fundamental principles of this religion. They are still interpreted orthodoxically conservatively by some orthodox churches. As for as such too conservative approach is caused by the fundamental «axiom» principles of the orthodox religion themselves the collisions of such kind will inevitably be reproduced in the future.

Keywords: human rights, international standards of human rights, Orthodoxy, human dignity, human freedom, the right for life, the right of freedom of worship (the right of world-outlook choice), the right of freedom of speech, the right of family creation, the right of property, the right to work, the right of deserved earnings, the right to rest.